

3. Wyszukaj i opisz symbole patriotyczne w obrazie Jacka Malczewskiego „Aleksander Wielopolski z postaciami alegorycznymi”.

- Wielopolski ubrany jest w zbroję – symbol rycerza polskiego, rycerskości.
- Hełm, w którym widać ślimaki – symbol powolności w wyborze, lenistwa.
- Dwie kobiety stojące przy mężczyźnie personifikacje Polski. Pierwsza w jasnych szatach, z tobołkiem na plecach – symbol Polski słabej, pokonanej. Druga w jaskrawych szatach, przepasana czerwoną szarfą – symbol Polski silnej, walczącej.
- Płaszcz – syberyjski szynel, symbol lat niewoli i zesłania Polaków.
- Najbliższa postać na drugim planie jest ubrana w strój żołnierza polskiego – symbol patriotyzmu.

4. Wymień podobieństwa i różnice pomiędzy starożytnym opowiadaniem greckiego poety Ksenofonta o Herkulesie a obrazem „Aleksander Wielopolski z postaciami alegorycznymi” – Jacek Malczewski.
Podobieństwa:

- Dwie kobiety – dwa wybory.
- Dwie drogi jedna łatwa, druga ciężka.
- Motyw drogi oraz rozdroży.

Różnice:

- Wybór między Polską wolną a walczącą, między lenistwem (ślimaki) a działaniem. W opowiadaniu między Cnotą a Występkiem.
- W opowiadaniu Herkules dokonał wyboru a na obrazie Wielopolski się jeszcze zastanawia.
- Herkules jest przekonywany przez kobiety do wyboru a na obrazie kobiety tylko witają się ze sobą.

Analiza dzieła sztuki

HERKULES NA ROZSTAJACH „Aleksander Wielopolski z postaciami alegorycznymi” Jacek Malczewski

karta pracy dla nauczyciela
w ramach XIV Konkursu Humanistycznego – etap 2

Muzeum Narodowe w Kielcach działa w oparciu o System Zarządzania Jakością ISO 9001:2008

pl. Zamkowy 1, 25-010 Kielce, www.mnki.pl, e-mail: poczta@mnki.pl

JACEK MALCZEWSKI (ur. 14 lipca 1854 w Radomiu, zm. 8 października1929 w Krakowie)

Jeden z najbardziej znanych artystów w dziejach sztuki polskiej. Na początku lat 90. XIX wieku jego obrazy zainicjowały w malarstwie młodopolskim nurt symbolizmu, rozbudzając zarazem odrodzenie romantycznej tradycji sięgającej do idei patriotyzmu i narodowego mesjanizmu. Podejmował motywy charakterystyczne dla epoki przełomu XIX i XX w., lecz jego inwencja nieustannie dążyła ku coraz to nowym obszarom nieposkromionej wyobraźni, zmieniając konteksty symboli uniwersalnych i tworzonych przez artystę. Osią twórczości Malczewski uczynił człowieka, koncentrując się na jego wspaniałości i ograniczeniach, drodze życiowej, instynktach i przemijaniu. Ważną funkcję powierzył kobiecie, która na jego obrazach symbolizowała zniewoloną Ojczyznę.

Kilkakrotnie był w Paryżu, Monachium (1885 – 1886, 1893) i Wiedniu (1914 – 1916), oraz odbył kilka podróży do Włoch (1880, 1890), Grecji i Turcji (1884 – jako rysownik-dokumentalista archeologicznej wyprawy zorganizowanej przez Karola Lanckorońskiego). Artystyczne inspiracje i impulsy czerpał głównie z polskiej sztuki, tradycji i folkloru, dopełniając je oryginalnie interpretowanymi motywami mitologicznymi i biblijnymi wątkami. W dojrzałych dziełach malarza uporczywie pojawiają się zapamiętane z dzieciństwa pejzaże, jego symboliczne centrum świat i ognisko wspomnień (Dwór w Wielgiem, w województwie mazowieckim, niski dom z gankiem otoczony topolami).

Aleksander Wielopolski – wnuk margrabiego Aleksandra Wielopolskiego, polskiego polityka, członka rządu Królestwa Polskiego na początku lat 60. XIX w., który starał się lawirować między interesami zaborcy i ludności polskiej

1. [Wyjaśnij pojęcia:](#)

Symbolizm – (gr. *sýmbolon*, tłum. znak umowny) – kierunek w poezji i sztukach plastycznych, powstały we Francji i Belgii w drugiej połowie XIX wieku, zakładał, że świat poznawany zmysłami (materialny) jest złudą skrywającą prawdziwy, idealny świat, którego zmysłami i rozumem nie można zinterpretować. Pojęć ze świata prawdziwego nie da się opisać za pomocą zwykłego języka, może to zrobić tylko symbol. Malarstwo symbolistyczne wywodzi się od twórczości Gustave’a Moreau, Arnolda Böcklina i prerafaelitów.

Symbol – motyw bądź zespół motywów, pojęć, obrazów, które oprócz znaczenia dosłownego posiadają także znaczenie ukryte – symboliczne.

Personifikacja – przenośnia polegająca na przedstawieniu w postaci ludzkiej przedmiotów, zjawisk natury, roślin i zwierząt oraz pojęć abstrakcyjnych, np. śmierci jako żniwiarza.

Herkules – ubóstwiony heros mitologii rzymskiej. Znany był z wielkiej siły, waleczności, męstwa, zapaśnictwa i umiejętności wojennych, zwłaszcza celnego strzelania z łuku. W późniejszym okresie jego kult złął się całkowicie z greckim **Heraklesem**, jednak nawet wówczas Rzymianie zachowali kilka własnych mitów dotyczących tej postaci. Rzymska legenda przypisuje Herkulesowi zabicie olbrzyma Kakusa i króla Faunusa. Herkulesa miał w swoim kraju ugościć Ewander, który po śmierci herosa ustanowił jego kult. Początkowo Herkules był czczony w Rzymie jako opiekun własności, strażnik wejść i opiekun podróżujących oraz handlujących. Rolnicy i kupcy składali mu dziesięcinę z zysków i zbiorów.

W IV wieku p.n.e. Herkules stał się bogiem zwycięstwa i nadano mu przydomki *Victor* (Zwycięzca) i *Invictus* (Niezwyciężony). Herkules był znany ze swej wielkiej siły. Lecz jak mówi powiedzenie: „*Nec Hercules contra plures*” – nawet Herkules nie poradzi przeciw wielu.

„**Herkules na rozstajach**” – obraz olejny z 1596 **Annibala Carracciego**, włoskiego malarza wczesnego baroku. Ze zbiorów Museo di Capodimonte.

Temat obrazu został zaczerpnięty ze starożytnych opowiadań m.in. greckiego poety Ksenofonta i z jego „Wspomnień o Sokratesie”. Dotyczy epizodu z życia Herkulesa, kiedy heros znalazł się na rozdrożu pomiędzy dwoma kobietami, z których każda namawiała go do podążenia za nią jej ścieżką życia. Jedna z tych ścieżek była wąska i stroma, ale prowadziła do prawdziwego szczęścia, druga – szeroka i łatwa – prowadziła do kochanków pogrążonych w miłosnych igraszkach. Kobiety nosiły imiona Cnota i Występek. Herkules wybrał drogę tej pierwszej.

2. [Analiza dzieła sztuki:](#)

Autor: Jacek Malczewski

Tytuł: „Aleksander Wielopolski z postaciami alegorycznymi”

Rok powstania: 1920

Technika malarska: olej na płótnie

Wymiary: 127 x 166 cm

Ze zbiorów: Muzeum Narodowego w Kielcach

Opis obrazu :

Plan 1. Trzy postacie stoją na drodze wśród pól na nizinie: po lewej stronie obrazu – dwie kobiety widoczne do kolan, po stronie prawej stronie obrazu – męska postać Aleksandra Wielopolskiego, też ujęta do kolan, „en face”. Wielopolski namalowany jest w zbroi renesansowej z północnych Włoch – tzw. maksymiljańskiej, która symbolizuje polskiego rycerza. Przepasany jest płaszczem ze wzorem gwiazd. Ma twarz skupioną, zamyśloną z wąsami. Prawą ręką trzyma hełm, w którym widać ślimaki – symbol powolności, lenistwa (odnoszący się do opieszałości modela w stosunku do udziału w wojnie polsko-sowieckiej). Obie kobiety stojące przy mężczyźnie są personifikacją Polski. Są zwrócone ku sobie. Jedna w jasnych szatach (widoczna ¾ przodem) z tobołkiem na plecach, jest symbolem Polski słabej, pokonanej. Podkreśla to płaszcz – syberyjski – szynel, symbol lat niewoli i zesłania Polaków. Druga Polonia (widoczna ¾ tyłem) w jaskrawych szatach, przepasana czerwoną szarfą, obejmuje i zbliża twarz do pierwszej kobiety – symbolizują Polskę silną, walczącą. Szarfa może nawiązywać do Marianne (Marianne jest symbolem Republiki francuskiej. Personifikuje wolność oraz logiczne rozumowanie. Na niektórych obrazach jest wojowniczką prowadzącą naród Francuski do walki). W lewym dolnym rogu obrazu widnieje sygnatura artysty.

Plan 2. W tle sierpniowy pejzaż. Z prawej strony obrazu droga, a na niej kilka wędrujących postaci, najbliższa w stroju żołnierza polskiego. Na horyzoncie zarośla, a po prawej zabudowania. Prawdopodobnie są to zabudowania Dworu w Wielgiem (rodzinny dom malarza), który stał się dla Malczewskiego, jak mówił on sam „symbolicznym centrum świata, ogniskiem wspomnień”. W dojrzałych dziełach malarza uporczywie pojawiały się zapamiętane z dzieciństwa pejzaże.

Kompozycja: statyczna, centralna, otwarta, asymetryczna

Kolorystyka: ugry, szarości, róż, pomarańcz, błękity i czerwień, rzadziej żółć i bardzo rozbielona zieleń

Światłocień: postacie na pierwszym planie zaakcentowane są mocnym światłocieniem, natomiast tło jest delikatne, jakby wybielone i rozmyte